

МАТЕМАТИКА 2

Септембар, 2009 - Група 2

1. Одредити екстремне вредности функције $f : (x, y) \mapsto z$ задате имплицитно једнакошћу

$$x^2z + y^2z - 2xz^2 - 2yz^2 = 2.$$

Решење: Дати услов може да се напише у облику $F(x, y, z) = 0$, где је

$$F(x, y, z) = x^2z + y^2z - 2xz^2 - 2yz^2 - 2.$$

Диференцирањем дате једнакости по x имамо

$$2xz + x^2z'_x + y^2z'_x - 4xzz'_x - 2z^2 - 4yzz'_x = 0, \quad (1)$$

одакле добијамо

$$z'_x = \frac{2z^2 - 2xz}{x^2 + y^2 - 4xz - 4yz}.$$

Слично диференцирањем по y добијамо

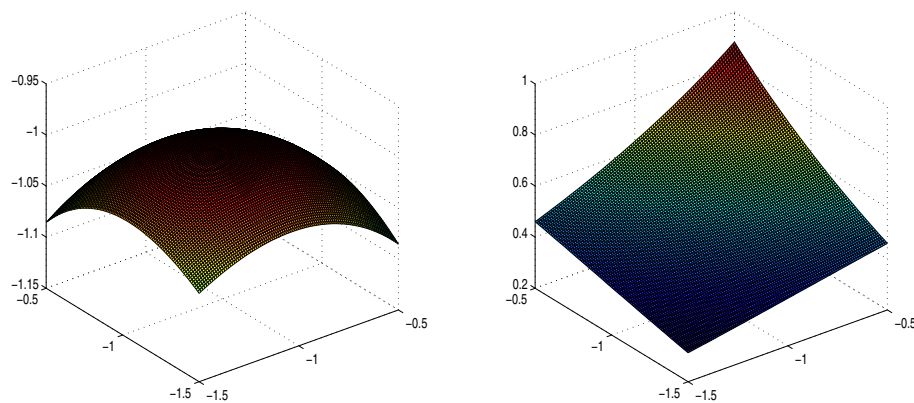
$$z'_y = \frac{2z^2 - 2yz}{x^2 + y^2 - 4xz - 4yz}.$$

Решавањем система

$$z'_x = 0, \quad z'_y = 0, \quad F(x, y, z) = 0$$

добијамо да је $A(-1, -1)$ једина стационарна тачка функције f и да је $f(A) = -1$.

Диференцирањем једнакости (1) по x и заменом $x = y = z = -1$ и $z'_x = 0$ налазимо да је $a = z''_{x^2}(A) = -1/3$. Слично добијамо $b = z''_{xy}(A) = 0$ и $c = z''_{y^2}(A) = -1/3$. Како је $ac - b^2 > 0$ и $a < 0$ у тачки A функција f има локални максимум који је једнак -1 .

Слика 1: График функције z_1 (лево) и график функције z_2 (десно)

Коментар. У вези задатка и решења могу се дати разни коментари.

1. Изразе за z'_x и z'_y можемо добити и помоћу функције F ,

$$z'_x = -\frac{F'_x}{F'_z}, \quad z'_y = -\frac{F'_y}{F'_z}.$$

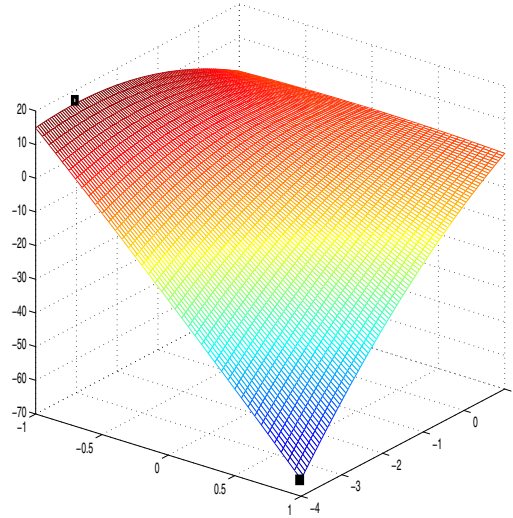
2. Изразе за z'_y и z''_{y^2} можемо и директно писати из израза за z'_x и z''_{x^2} тако што заменимо x са y и y са x (обзиром на симетрију функције F по x и y).
3. Из дате једнакости z може и експлицитно да се изрази као функција променљивих x и y (квадратна једначина по z), с тим што постоје две такве функције

$$z_{1/2} = \frac{x^2 + y^2 \pm \sqrt{(x^2 + y^2)^2 - 16(x + y)}}{4(x + y)}.$$

На слици 1 су приказани графици функција z_1 (лево) и z_2 (десно). На графику функције z_1 се јасно види локални максимум у тачки A , а са графика функције z_2 видимо да она у тачки A нема локални екстремум. Из решења задатка знамо да она у A нема ни стационарну тачку.

2. Одредити најмању и највећу вредност функције $f : (x, y) \mapsto 8xy - x^2 - y^2 - 8x + 2y$ на области $\mathcal{D} = \{(x, y) : -1 \leq x \leq 1, -4 \leq y \leq 1\}$.

Решење: Како је $f'_x = -2x + 8y - 8$ и $f'_y = 8x - 2y + 2$, једина стационарна тачка функције f је $A(0, 1)$ и она не припада унутрашњости области $\mathcal{D}$.

Слика 2: График функције f са означеним тачкама минимума и максимума на области $\mathcal{D}$.

На граници $x = -1$ је

$$g(y) = f(-1, y) = -y^2 - 6y + 7, \quad -4 \leq y \leq 1,$$

па g има стационарну тачку за $y = -3$. То значи да је тачка $B(-1, -3)$ кандидат за екстремум функције f на $\mathcal{D}$. На границама $x = 1$ и $y = -4$ је

$$h(y) = f(1, y) = -y^2 + 10y - 9, \quad -4 \leq y \leq 1,$$

$$\alpha(x) = f(x, -4) = -x^2 - 40x - 24, \quad -1 \leq x \leq 1,$$

при чему h и α немају стационарних тачака. На граници $y = 1$ је

$$\beta(x) = f(x, 1) = -x^2 + 1, \quad -1 \leq x \leq 1.$$

У $x = 0$ функција β има стационарну тачку, односно тачка A је кандидат за екстремум функције f на $\mathcal{D}$. Поред тачака A и B за кандидате за екстремум функције f на $\mathcal{D}$ треба узети и тачке $C(-1, -4)$, $D(1, -4)$, $E(-1, 1)$ и $F(1, 1)$.

Вредности функције f у критичним тачкама су:

$$f(A) = 1, \quad f(B) = 16, \quad f(C) = 15, \quad f(D) = -65, \quad f(E) = f(F) = 0.$$

Према томе, $\min_{\mathcal{D}} f = f(D) = -65$ и $\max_{\mathcal{D}} f = f(B) = 16$. На слици 2 су означене екстремне вредности функције f на $\mathcal{D}$.

3. Израчунати $\int \frac{e^{2x} - e^x}{(e^{2x} + 2e^x + 2)^2} dx.$

Решење: Нека је I дати интеграл и нека је $e^x = t$. Тада је $e^x dx = dt$, па је

$$I = \int \frac{t-1}{(t^2+2t+2)^2} dt = \int \frac{t+1}{(t^2+2t+2)^2} dt - 2 \int \frac{dt}{((t+1)^2+1)^2} = J - 2K.$$

Како је

$$J = \frac{1}{2} \int \frac{d(t^2+2t+2)}{(t^2+2t+2)^2} = -\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{t^2+2t+2} + C_1$$

и

$$2K = 2 \int \frac{d(t+1)}{((t+1)^2+1)^2} = \frac{t+1}{t^2+2t+2} + 2 \arctan(t+1) + C_2,$$

то је

$$I = -\frac{1}{2} \cdot \frac{2e^x+3}{e^{2x}+2e^x+2} - \arctan(e^x+1) + C.$$

Коментар. У решавању овог интеграла кандидати су имали великих проблема, иако су сви знали да га сведу (сменом $e^x = t$) на интеграл рационалне функције.

1. Највећи проблем је био интеграл $\int \frac{dt}{(t^2+1)^2}$, а било је и оних који су користили неке 'нове формуле'. Једна од њих је

$$\int \frac{dt}{(t^2+1)^2} = \arctan^2 t + C !!!.$$

На слајдовима 10. термина предавања, у 1.3 под тачком 5 је дато како се долази до рекурентне везе за интеграле типа $I_k = \int \frac{dx}{(x^2+a^2)^k}$ и наведен је и пример за $k=2$ (дакле, интеграл који је овде био проблем). Други начин да се тај интеграл реши је да се пође од једнакости (која је свима позната)

$$\int \frac{dt}{t^2+1} = \arctan t + C$$

и да се на интеграл примени парцијална интеграција са $u = \frac{1}{t^2+1}$ и $dv = dt$ (истина, мало необичан избор u и dv). Добија се

$$\arctan - C = \frac{t}{t^2+1} + 2 \int \frac{t^2 dt}{(t^2+1)^2} = \frac{t}{t^2+1} + 2 \arctan t - 2 \int \frac{dt}{(t^2+1)^2}.$$

Према томе,

$$2 \int \frac{dt}{(t^2+1)^2} = \frac{t}{t^2+1} + \arctan t + C.$$

2. Међутим, проблема је било чак и са табличним интегралом $\int \frac{dt}{t^2}$. И за њега се појавила 'нова формула'

$$\int \frac{dt}{t^2} = \ln t^2 + C !!!$$

и масовно се користила.

4. Израчунати $\iint \ln \sqrt{x^2 + y^2 + 2x + 1} \, dx dy$ ако је $D = \{(x, y) \mid 1 \leq (x+1)^2 + y^2 \leq e^2\}$.

Решење: Сменом

$$x + 1 = \rho \cos \varphi, \quad y = \rho \sin \varphi, \quad (\rho, \varphi) \in [1, e] \times [0, 2\pi], \quad J = \rho$$

имамо

$$I = \iint \ln \sqrt{x^2 + y^2 + 2x + 1} \, dx dy = \iint_G \rho \ln \rho \, \rho d\varphi = 2\pi \int_1^e \rho \ln \rho \, d\rho.$$

Како је

$$\int x \ln x \, dx = \frac{1}{2} x^2 \ln x - \frac{1}{4} x^2 + C,$$

лако добијемо $I = \frac{\pi}{2}(e^2 + 1)$.

Коментар. За оне који су спремали двојни интеграл ово је био веома лак задатак. Нажалост, мали је број оних који су покушали да га реше.

Драган Ђорић